

25. januar:

Forforståelse, himmel helvete og bokstavstroskap

Tenkte å løfte fram rommet som vi håper samtalen kan foregå innenfor:

Grunnleggende så tenker jeg at det er to måter å se verden på, det vi kaller virkeligheten. Grovt tegnet opp. Religiøst og ikke religiøst virkelighetsoppfatning

Ikke religiøst. Det er ikke noe mer, det vi ser er det som er. Det er ikke mer enn tid og rom kategoriene. Sekulær, naturalistisk, materielt verdenssyn. Universet er bygget opp av et gigantisk system av små partikler av stoff og kraftfelt, alle operere innenfor naturlover, som vi mer og mer oppdager. Men det er ingen annen virkelighet. Det er ikke noe mer. Det er historisk en ganske ny måte å betrakte verden på, men veldig utbredt, særlig i vår kulturkrets siste par tre hundre år etter opplysningstiden.

Denne forståelsen kjenner vi og har noen gagner fått navn som ateismen og ny-ateismen, som kan ha en spesifikk Gudsforestillingen som den er en antitese til, Gud som et overnaturlig vesen utenfor tid og rom. Komme tilbake til det når vi løfter frem Gud som temaet på en kveld senere.

Med en ikke religiøs måte å se verden på mener jeg at en har som utgangspunkt i at det fins ikke noe mer, det er ikke åpning for det, contra f. eks et agnostisk syn vil hevde kan hende, men vi vet ikke.

Religiøst.

På den annen side står et religiøst syn på virkeligheten. Den er åpen for at det er noe mer, en ekstra dimensjon i virkeligheten, noe mer enn tid og rom. Og dette mer, det hellige, Gud, ulike ord er mulig å erfare, fornemme i glimt eller mer, og det er erfart av mennesker tidligere, som har delt sine erfaringer.

Religionen i verden har som utgangspunkt erfaringer av dette mer, dette hellig, det mer enn tid og rom. Vår tradisjon er den kristen tradisjon. Og vårt utgangspunkt er at kristendommen er uttrykk for menneskers erfaringer av dette hellige, dette mer, de ble erfart av mennesker og de skrev det ned, formidlet det i med språk og i sin historiske kontekst. Ikke bare den gang da, men konstant opp igjennom så har mennesker erfaringer av dette hellige nærvær, Gud, og tolket det i lys av den tradisjonene de stod i, det språket de hadde for å tolke sine egne erfaringer.

I vår tradisjon er den avgjørende erfaringen av dette hellig, Gud i Jesus, kommer tilbake til det som eget tema senere, men utgangspunktet for vår tradisjon er erfaringen av det hellige, Gud, det mer enn tid og rom.

Religion er skapt av oss mennesker, som respons på våre erfaringer av det hellige, de er formet av den kulturelle og språklige traksjonene de stod og står i før og vi står i nå. Historisk

så skapte de en visdomstradisjon, estetisk uttrykk innenfor kunst, musikk, poesi, arkitektur, ritualer, alle som uttrykke for dette mer. Religionen gav retningslinjer for hvordan leve og felleskap som vill forme verden.

Dette gjelder de fleste religioner, også vår.

Den ene rammen som jeg vil løfte frem, særlig knyttet til samtalen etterpå er at utgangspunktet for disse temakveldene er et religiøst verdensbilde. Det er noe mer, hellig, gudommelig, en væren, is-ness i tillegg til tid og rom dimensjonen, og at dette mer kan erfares fornemmes, det er thin places, hentet fra keltisk kristendom, der denne virkeligheten kan fornemmes, ikke fanges, forklares, eies, men erfares.

Så det er utgangspunktet for samtalen. Vi kunne hatt et annet fokus, der vi diskuterte er det noe mer, men det er ikke på disse kvelden. Så hvis du er her og håpet å kunne gå inn i en debatt om gud, det hellig, dette mer eksitere eller ei, så er dette ikke riktig fora. Vi har ikke invitert til debattcafe, og det er bevist. Vi har invitert til samtale.

Vårt fokus er hva er dette mer, mysteriet, dette hellige, Gud, ulike ord, og hvordan skal vi forstå, gi det ord slik at det stemmer med våre erfaringer, vår tradisjon og vår bibel.

Og som utgangspunkt for mine innledninger så vil jeg særlig ta utgangspunkt i boka som jeg har oversatt, Gjenoppdag Kristendommen, og andre bøker der Borg utdyper sitt anliggende.

Hovedgrunnen slik jeg ser det er at mange har tatt avstand fra kristendommen på feil premisser, fordi de kun har blitt presentert en forståelse og en tolkning av kristendommen som ikke stemmer med dere erfaringer-Og vi trenger å løfte frem en alternativ forståelse.

Den dominerende rammen en har blitt presentert kristendommen på har vært det Borg kaller Himmel Helveterammeverket og en faktisk, bokstavelig tolkning av bibelen.

Og Borg vil løfte frem en alternativ tolkning, gjennom å lære oss på nytt hvordan vil skal lese og forstå vår bibel. Kan uttrykke på ulike måter, f. eks. som paradimeskifte.

Paradigmer er den grunnleggende måten å se helheten på. Aksiomer, det som ligge til grunn som ikke diskuteres, men tas som utgangspunkt. Når disse forutsetningen blir utfordret og evt. satt spørsmål ved og byttet ut får vi paradigmeskift, mest brukt innenfor naturvitenskapen. Det mest kjente paradigmeskiftet kan være når det det heliosentriske verdensbildet ble formulert av Nikolaus Kopernikus og lagt fram på nytt av Galileo Galilei. Jordan går rundt solen og ikke omvendt, andre paradigmeskifter var f. eks. Charles Darwins utviklingslære, Albert Einsteins relativitetsteori og kvanteteorien.

Borg hevder, og jeg tror han har rett, at det er et paradigmeskiftet innenfor hvordan vi skal forstå kristendommen, og vi lever midt oppe i den. I boka The Heart og Christianity løfter han det opp, og utvikler det mer i boka Speaking Christian, som jeg har oversatt med tittelen Gjenoppdag Kristendommen. (Kan si at Heart of Christianity er som bind en og Gjenoppdag Kristendommen bind 2)

Og innledningene på disse kvelden løfter frem og vil poengtere hvordan dette paradigmeskiftet arter seg, særlig i fht hvordan vi forstår bibelen.

Det som er viktig med å se samtalen innenfor paradigmerammen, er at det er da ikke snakk om at den ene er rett og den andre feil. Spørsmålet er hvordan skal vi forstå ordene i vår tradisjon. Det er ikke en eneste måte å forstå kristendom på, ikke bare en eneste måte å være kristen. Det handler om forskjeller. Historisk og kulturelt har det vært og er mange måter å være kristen på og å mange måter å interpretere Kristendom og det kristen livet. 2 århundres syrisk kristne, 800 tallet Irsk, 12 hundretallet Øst ortodokse, 15 tallet kinesisk, 19 hundretallets haugianer.

Og hos oss har det vært ulike syn også i fht til bibelsyn, som f. eks. førte til opprettelsen av Menighetsfakultet i 1907, og ulike institusjoner utdanner prester og andre i vår kirke, med i hvert fall tidligere ulikt bibelsyn, men allikevel innenfor en kirke, en felles respekt og ramme.

Så rammen for disse kveldene er ikke at dette som jeg sier er den eneste måte å tolke og forstå det hellige på, Gud, og tolke vår bibel og Jesus på. Men min påstand er, dette er også en måte å se Kristendom på. Så det handler om forskjeller. Og jeg tror det er viktig å løfte de frem, særlig for de som ikke finner Kristendom meningsfull lenger innenfor det rammeverket som en tidlige har fått presentert det i.

Forskjellen kommer tydeligst frem og jeg vil utdype nærmere om litt, men kort fortalt:

Bibelens autoritet:

På den ene siden et gudommelig produkt med gudommelig autoritet,

Contra en menneskelig respons overfor Gud

Måte å lese bibelen på: Bokstavelig faktisk contra Historisk metaforisk

Det kristen livet handler: Livet etter døden, og hva vi skal tro og gjøre for å komme til himmelen og ikke i fortapelsen, contra transformasjon i dette livet i relasjon med Gud, fokus her og nå.

Viktig å se at det er grunnleggende likheter

Begge bekrefter realiteten av Gud, at bibelen er sentral, Jesus er sentral, vi kan få en relasjon med Gud gjennom Jesus, og vi har behov for transformasjon. Vil se det i løpet av disse kveldene.

Utfordringen som Borg løfte frem er at når Kristendommen forstås kun innenfor rammeverket det han kaller Himmel Helveterammeverket og bibelen skal tolkes bokstavelig faktisk, så er det mange som ikke klare det. Mange har tatt avstand fra Kristendommen pga det. Også innfor kringen er det mange som ikke klar å holde alle trossetninger for sanne, som er det en oppfatter som å tro, og ikke klarer å tolke alt i bibelen bokstavelig faktisk. Det er for utrolig.

Men hvis du ikke erfarer dette og har et godt transformert liv innenfor rammen jeg av det jeg vil nå beskrive som Himmel Helveterammen og ikke har problemer med å tolke bokstavelig faktisk, så Amen. Lever du et transformert liv, der Gud virker i deg og gjennom deg så fortsett med det. Det har virket for millioner før, og fungerer og for mange i dag.

Så det er rammen. Veggen er et religiøst verdenssyn, gulvet gjensidig respekt, eller som vår biskop sier det, at vi i samtalen ikke frakjenner den andre kristennavnet.

Så til boka som er utgangspunkt for disse samtalen. Borg hevder at mange av de grunnleggende ordene i kristendommen blir fullstendig misforstått, både av kristne og av de som ikke definerer seg som kristne.

Store ord som *frelse*, *nåde* og *synd* blir forstått på en måte som står fjernt fra det bibelske og historiske innholdet.

Det er særlig to årsaker til misforståelsene, og de har formet ordene og hvordan de blir hørt og forstått:

- 1) De kristne ordene og begrepene tolkes innenfor et rammeverk som Borg kaller «himmel og helvete-kristendom».
- 2) Vår tid legger til grunn en bokstavelig tolkning av språket.

Når dette er den grunnleggende rammen rundt hvordan vi forstår kristendommen, blir betydningen av de ulike kristne begrepene og ordene redusert og forvrengt.

Bokens anliggende er å vise en alternativ forståelse av de kristne begrepene, en forståelse som er hentet fra Bibelen selv og fra den førmoderne kristne tradisjonen.

Borg løfter igjennom bokens 24 kapitler ord og begrep som frelse, bibel, Gud, Jesus, tro, synd, himmel, trosbekjennelsen, nattverd osv. mange av de vil vi berøre i løpet av disse kveldene.

Men først Himmel Helveterammeverket.

Hva betyr et rammeverk? Ord får sin mening innenfor en ramme, en kontekst. Rammeverket er den større konteksten som former meningen til ordene

Elefant betyr noe annet innenfor rammen av et besøk i en dyrepark i Afrika, enn hva det betyr hvis rammen er politiske tegninger eller symbol.

Konteksten som har formet det kristne språket mest i vår tid, er himmel og helvete-rammeverket.

Med *himmel og helvete-rammeverket* mener Borg en forståelse av kristendom som de fleste protestanter og katolikker deler og tok som en selvfølge inntil ganske nylig, og som kan uttrykkes slik:

Jesus døde for våre synder, slik at vi kan bli tilgitt og komme til himmelen hvis vi tror på ham.

Himmel og helvete-rammeverket har fire sentrale elementer:

Det hinsidige: Himmelen er grunnen til å bli en kristen. Håpet om et velsignet liv etter døden er det sentrale for mange, det er hva kristendommen handler om.

Synd og

tilgivelse: Synd er et sentralt tema i våre liv med Gud. Tilgivelse er løsningen. Fordi vi er syndere, fortjener vi å bli straffet.

Jesus døde for

våre synder: Innenfor dette rammeverket er det viktigste med Jesus at han døde. Jesus døde for våre synder, i vårt sted, og slik gjorde han tilgivelse mulig, løste problemet, tok straffen vi skulle hatt.

Tro: Å bekrefte et sett av kjerneutsagn som sanne. Det er hva Gud ønsker fra oss, å ha tro, og som gjør det mulig for oss å komme til himmelen.

Borg viser at himmel og helvete-rammeverket er som et svart hull som suger meningen ut av det kristne språket og forandrer og forvrenger det - og gjør det veldig forskjellig fra den opprinnelige bibelske og antikke kristne betydningen.

Den andre hovedgrunnen til at det kristne språket har blitt et problem er den måten bokstavtro bibellesning holdes ofte frem som den riktige måten å forstå de viktigste kristne nøkkelordene. Bibelen er den den ufeilbarlige og endelige åpenbaringen fra Gud, og skal tolkes bokstavelig og absolutt. Konflikter rundt tolkning av bibelen, bibelens opprinnelse og autoritet er det tema som splitter mest i kristendommen i dag.

Myk bokstavtro (som er mest vanlig her i landet) er fortsatt dominerende hos hovedstrømmen av kirkesamfunn i dag, som særlig kan illustreres i konflikten rundt homofile og lesbiske, kjerne i konflikten er, Bibelens autoritet og hvordan forstå den språk.

Siden mange tror at den bokstavelig-absolutte tolkningen er den tradisjonelle og ortodokse, er det viktig å være klar over at dette ikke er riktig. Denne forståelsen av det kristne språket er et produkt av de siste århundrene.

Borg løfter frem den *HISTORISK-METAFORISK TILNÆRMING*.

Historisk tilnærming betyr å sette det bibelske og kristne språket inn i sin historiske kontekst. Hva betydde disse ordene i de samfunnene som brukte dem? Hva betydde ordene i deres «da»?

Metaforisk tilnærming tar på alvor at språket, spesielt det religiøse språket, ofte har en mer enn bokstavelig, saklig og historisk betydning. En metaforisk tilnærming til det bibelske og kristne språket understreker meningen, ikke det bokstavelige og faktiske.

I denne forstanden er hensikten med de fleste bibelske historier metaforiske, selv om de noen ganger inneholder historiske erfaringer.

Utfordringen for oss i dag er at vi nesten er blitt tonedøve i fht til metaforer, vi identifisere sannhet med faktisk og devaluerer metaforisk språk.

Løfte frem noen eksempler på metaforisk lesning

Fortelling om Adam og Eva, lese metaforisk, ikke bokstavelig faktisk. Poenget er ikke at det var en snakkende slang, en geografisk hage vi kan finne arkeologiskes spor av osv.

Thoma Mann definerte myte : En fortelling om hvordan ting aldri var, men alltid er.

Poenget er at de betyr dette uavhengig av dere historiske faktualitet. Fortellinger kan være sanne uten at de må tolkes bokstavelig og som faktiske sanne. Som fortellingen om den barmhjertige samaritan. Fantes det en Samaritan som gikk, hendte det faktisk. Ingen vil si, hvis det ikke var en samaritan som gjorde dette så er ikke fortellingen sann. Poenget i fortellingen er hva den betyr, i dens mening.

Så for eksempel når leser vi i vår bibel fortellingene om Jesus som går på vannet, stiller stormen.

På den enes siden så ser vi hvordan fortellingen fra Markus, om Jesus som går på vannet utvikler seg i løpet av tiden mellom Markus og Matteus, så også Peter hos Matteus går på vannet.

Bokstavelig faktisk lesning vil være opptatt av at dette skjedde. Det er det viktigste at vi tror det, holder det for sant, hadde vi vært der så kunne vi filmet det, for det beviser at Jesus var Gud, kunne gjøre ting som stred mot naturloven. Og så blir en ofte værende der. Tror du det er sant, betyr tror du det skjedde faktisk akkurat slik.

Metaforisk lesning spør etter mening. Hva betydde det for de som fortalte dette og skrev det ned.

Havet var der kaos var, ånden som svevde over vannene, der bodde Levathian, ondskapen. Så når Jesus går på vannet, stiller stormen forteller det at Jesus er herre over kaoskreftene, over ondskapen. Med Jesus i båten så stiller stormen seg, osv.

Ikke noe nytt å tolke metaforisk

Et annet eksempel

Bokstavelig faktisk lesning insitere på at Jesus var født av en jomfru, i Betlehem, det var vise menn der som ble ledet av en stjerne, englene sang virkelig på betlehemsmarken, og Josef drog til Egypt. Du må tro at det var faktisk slik det hendt, hvis ikke tar du ikke biblene på alvor. Og ofte stopper filmen der, en har fortalt hva som skjedde, det viktigste var at det skjedde slik.

En metaforisk lesning vil løfte frem meningen, hva betyr dette, tro nå hva du vil om det faktisk hendt akkurat slik, poenget i fortellingene er i deres mening, ikke i dere korrekte faktiske gjengivelse:

Da betyr det noe utover fortellingen: Det at Jesus var unnfanget av Gud Ånd bekrefter at hva som hendt i Jesus var fra Gud.

Stjerne og englesangen som lyste opp himmelen forteller at dette er en fortelling om lys i vårt mørke, Jesus er verdens lys, det sanne ly som lyser for vært menneske.

Historien om gjeterne som er de første bekrefter at de gode nyheter, forteller at evangeliet er spesielt for de marginaliserte.

Engelens sang deklamerer at Jesus er Herre og frelser og Cesar, som også hadde disse titlene, ikke er det.

Herodes som slakter alle guttebarna, er ekko av historien om Farao som likedan slaktet alle barn, Jesus som drog til Egypt og kom derfra, forteller at Jesus er som den nye Moses, det nye eksodus er på trappene, og Faraoer og Herodeser, hersker i denne verden vil alltid forsøke å ødelegge de som bringe Gud frigjøring, men de har ikke siste ordet.

Spørsmål til bruk i samtale og til diskusjon

1. Hvor viktig har løftet om «himmelen» (og kanskje trusselen om helvete) vært i de ulike formene for kristendom du har kjent til, vært en del av eller hørt om?
2. Hvor sentrale har begrepene synd og tilgivelse vært for din forståelse eller ditt inntrykk av kristendommen mot slutten av barndommen din?
Hvor betydningsfulle er disse begrepene i den formen for kristendom du kjenner til eller er tilsluttet nå?
3. Betrakt følgende ord, og grunn litt over dem: *frelse, offer, forløsning, rettferdighet, omvendelse* og *nåde*. Hvordan vil du definere de ulike ordene? Hvordan tror du kristne vanligvis definerer dem? Er det flere måter å definere dem på? Boken sier: «Vi trenger å stille spørsmålet på nytt: Hva er det dette språket betyr? Hva mener vi når vi bruker disse begrepene?» (side 20f) På hvilke måter tror du det kan være til hjelp å nytolke disse ordene?
4. Hvordan påvirker det kristne rammeverket med fokus på himmel og helvete måten folk fortolker Bibelen? Hvorfor tror du så mange kristne fellesskap har så stort fokus på livet etter døden, all den tid Bibelens hovedfokus er livet her på jorda?
5. Har du erfaring med en bokstavelig form for bibellesning og en ordrett forståelse av det kristne «språket»? Har du blitt påvirket av «bokstavtroskap»? Hvis ja, på hvilke måter? Tror du at bevegelsen mot denne «bokstavtroskapen» har forstyrret og bragt uklarhet i Bibelens budskap? Hvis ja, hvordan da? Kan du komme på eksempler på når du har vært i kontakt med bokstavtro bibelforståelse?
6. «En historisk innfallsvinkel er klargjørende. Språk blir levende i sin kontekst. En historisk tilnærming hindrer oss også i å overføre moderne og ofte villedende meninger fra fortiden. Det er en måte å sippe unna nåtiden på. Den anerkjenner at Bibelen ikke var skrevet *til* oss eller *for* oss, men er blitt til i og er skrevet innenfor rammen av et antikt samfunn.» (side 34)

På hvilke måter spiller en historisk-kritisk innfallsvinkel en rolle som strukturell premissleverandør for en ansvarlig måte å lese Bibelen på?

Hva betyr det, som det står om i boken, at Bibelen ikke ble skrevet til oss eller for oss?

Boken tar også til orde for at den beste måten å fortolke Bibelen på, er gjennom en «historisk-metaforisk» tilnærming. Er du enig i at denne tilnærmingen er best?

Hvis ja, hvorfor det?

Hvis nei, hvorfor ikke?